

INSTYTUT PSYCHIATRII I NEUROLOGII

ul. Sobieskiego 9, 02-957 Warszawa

tel. 22 4582-556, fax 22 842-40-87

e-mail: wichniak@ipin.edu.pl

Oddział Dzienny III Kliniki Psychiatrycznej

Kierownik Oddziału: Prof. dr hab. Adam Wichniak

Warszawa, 2021-08-12

Recenzja pracy doktorskiej lek. Justyny Zaorskiej pt. „Ocena znaczenia traumy dziecięcej u osób uzależnionych od alkoholu” wykonanej w Katedrze i Klinice Psychiatrycznej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska została przygotowana w formie spójnego tematycznie cyklu trzech artykułów. Dwa z nich są artykułami oryginalnymi i zostały opublikowane w czasopismach naukowych posiadających współczynnik oddziaływania (IF) w przedziale od 3 do 5 punktów. Trzecia praca ma charakter poglądowy została opublikowana w czasopiśmie uwzględnionym w wykazie czasopism punktowanych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Doktorantka jest pierwszą autorką pracy poglądowej i jednego z artykułów oryginalnych. W drugim z artykułów oryginalnych jest drugim autorem. Jej indywidualny wkład w powstanie pracy został określony na 35%. Badania zostały wykonane w ramach grantu badawczego Narodowego Centrum Nauki nr 2017/25/B/HS6/00362.

Przedstawiony w rozprawie doktorskiej cykl publikacji poświęcony był ocenie zależności pomiędzy doświadczeniem traumy w dzieciństwie a regulacją emocji, aleksytymią i tolerancją bólu fizycznego u osób uzależnionych od alkoholu. Uzależnienie od alkoholu zgodnie z wynikami badania EZOP należy do najczęstszych zaburzeń psychicznych w Polsce. W miejscowościach, w których nie ma ośrodków dla osób nietrzeźwych ostre zaburzenia psychiczne związane z nadużywaniem lub uzależnieniem od alkoholu stanowią ponad 30% wszystkich przyjęć do oddziałów psychiatrycznych. Z tego powodu badania oceniające czynniki ryzyka powstania i utrwalania się uzależnienia od alkoholu są ważne. Wybór tematu pracy doktorskiej lek. Justyny Zaorskiej oceniam jako uzasadniony i potrzebny w celu poszukiwania skutecznych metod profilaktyki i leczenia uzależniania od alkoholu.

Poza pełnymi tekstami trzech opublikowanych prac rozprawa doktorska zawiera opis badań w j. polskim składający się z wstępu, opisu założeń i celu pracy, podsumowania i wniosków, obejmuje także wykaz stosowanych skrótów, streszczenia w j. polskim i j. angielskim, bibliografię, opinię Komisji bioetycznej oraz oświadczenia współautorów. Wskazują one, że wszyscy współautorzy wyrazili zgodę na przedłożenie trzech prac jako kolejne części rozprawy doktorskiej oraz, że poświadczają oni indywidualny wkład Doktorantki w wykonanie badań i przygotowanie manuskryptów do publikacji.

W pierwszym z opublikowanych artykułów wykonano przegląd piśmiennictwa w celu analizy znaczenia doświadczenia traumy w dzieciństwie u osób uzależnionych od alkoholu. Praca ta przedstawia współczesne definicje i przykłady przemocy wobec dziecka, które obejmują nie tylko przemoc fizyczną i emocjonalną, lub wykorzystanie seksualne, ale także zaniedbanie emocjonalne oraz brak zabezpieczenia podstawowych potrzeb dziecka, takich jak opieka zdrowotna, edukacja, żywienie, schronienie i właściwe warunki do życia. Artykuł przedstawia wielostronne negatywne następstwa doświadczenia takich zachowań przez dziecko. Prowadzą one między innymi do wczesnej inicjacji picia alkoholu, szkodliwego używania i uzależnienia od alkoholu w dorosłości. Uzależnienie od alkoholu u osób z doświadczeniem traumy w dzieciństwie charakteryzuje się także cięższym przebiegiem i gorszymi wynikami leczenia niż u osób, które takiej traumy nie przeżyły. Przygotowana przez Doktorantkę praca pogładowa przedstawia też dużą skalę społeczną opisywanego problemu, w tym prace autorów polskich. W polskich badaniach przeprowadzonych w grupach osób uzależnionych od alkoholu, występowanie wydarzeń traumatycznych na przestrzeni życia relacjonowało ponad 70% badanych osób, w dzieciństwie przemocą dotkniętych było od 22% do 42% osób. Prawdopodobieństwo rozwinięcia się uzależnienia od alkoholu jest 1,4 razy wyższe u osób, które przeżyły dwa lub więcej niepożądanych wydarzeń w dzieciństwie, niż u osób, które nie przeżyły takich wydarzeń. Na podstawie wykonanej analizy piśmiennictwa Doktorantka sformułowała wnioski, wskazujące, że doświadczenie przemocy w dzieciństwie ma duży wpływ na różne obszary funkcjonowania człowieka w życiu dorosłym, m.in. w istotnym stopniu zwiększa ryzyko wystąpienia uzależnienia od alkoholu i stanowi niekorzystny czynnik rokowniczy w terapii tego zaburzenia. Pozwoliły one także na sformułowanie pytań badawczych dla części doświadczalnej rozprawy doktorskiej.

Przedmiotem pracy doktorskiej była ocena zależności pomiędzy doświadczeniem traumy w dzieciństwie a regulacją emocji, aleksytymią, teorią umysłu i tolerancją bólu fizycznego u osób uzależnionych od alkoholu.

Sformułowano następujące cele szczegółowe:

1. Ocena związków pomiędzy traumą dziecięcą, zaburzeniami regulacji emocji i tolerancją bólu u osób uzależnionych od alkoholu.
2. Ocena związków pomiędzy traumą dziecięcą, aleksytymią i umiejętnością rozpoznawania stanów psychicznych innych osób w grupie kontrolnej osób zdrowych.
3. Ocena związków pomiędzy traumą dziecięcą, aleksytymią i umiejętnością rozpoznawania stanów psychicznych innych osób w grupie pacjentów uzależnionych od alkoholu.
4. Porównanie zależności pomiędzy traumą dziecięcą, aleksytymią i umiejętnością rozpoznawania stanów psychicznych innych osób w grupie osób uzależnionych od alkoholu i grupie kontrolnej osób zdrowych.

Pierwszy artykuł oryginalny poświęcony był ocenie związku między traumą w dzieciństwie, a regulacją emocji i doświadczaniem bólu u osób z uzależnieniem od alkoholu. Ocenę wykonano w grupie 165 hospitalizowanych pacjentów uczestniczących w ośmiotygodniowym programie leczenia odwykowego od alkoholu. Badana grupa składała się w 88% z mężczyzn. Współwystępowanie zaburzeń psychicznych oceniano z użyciem Międzynarodowego wywiadu neuropsychiatrycznego MINI, regulację emocji przy pomocy Skali problemów w regulacji emocji (DERS), tolerancję bólu i wrażliwość na ból z użyciem Skali wytrzymałości na ból (PRS) i Kwestionariusza wrażliwości na ból (PSQ), doświadczenie traumy dziecięcej Kwestionariuszem traumy dziecięcej (CTQ-SF). W badaniu stwierdzono istotny związek pomiędzy doświadczeniem przemocy emocjonalnej w dzieciństwie, a zaburzeniami regulacji emocji i niższą tolerancją na ból u osób dorosłych z uzależnieniem od alkoholu. W dyskusji autorzy właściwie wskazują na ograniczenia metodologiczne badania – udział w nim tylko osób hospitalizowanych, które wyraziły chęć na uczestniczenie w leczeniu odwykowym od alkoholu, ocena doświadczenia traumy dziecięcej tylko na podstawie opisu własnego przez pacjenta. Autorzy słusznie wskazują jako ograniczenie także małe wartości siły efektu i współczynników wzajemnych związków pomiędzy ocenianymi zmiennymi. Uzasadnia to pytanie, czy w leczeniu osób uzależnionych od alkoholu zajęcie się wydarzeniami traumatycznymi z dzieciństwa przekłada się istotnie na poprawę wyników leczenia? Jest to na pewno prawdziwa teza w przypadku wybranych osób,

ale czy tego typu interwencje powinny być kierowane do szerszej populacji osób uzależnionych od alkoholu?

Drugi artykuł oryginalny dotyczy oceny, czy uzależnienie od alkoholu wpływa istotnie na związek pomiędzy doświadczeniem traumy w dzieciństwie, a aleksytymią i zdolnością do właściwego rozpoznawania emocji. Analizie poddano dane uzyskane od 255 osób z uzależnieniem od alkoholu w trakcie hospitalizacji związanej z udziałem w programie leczenia odwykowego od alkoholu. Grupa kontrolna składała się z 172 osób zdrowych. Do oceny użyto testu RMET służącego do oceny zdolności rozpoznawania stanów psychicznych innych osób na podstawie zdjęć okolicy oczu, skali aleksytymii TAS-20 i Inwentarza depresji Becka (BDI). W porównaniu z grupą kontrolną osoby z uzależnieniem od alkoholu charakteryzowały się istotnie wyższym poziomem aleksytymii, większym nasileniem objawów depresyjnych oraz istotnie lepszymi umiejętnościami rozpoznawania negatywnych i neutralnych stanów psychicznych innych osób. Jest to wynik zaskakujący, szczególnie biorąc pod uwagę, że w grupie kontrolnej istotnie wyższy był odsetek kobiet niż w grupie osób uzależnionych od alkoholu, 20% w porównaniu do 11%. Wynik ten nie jest w mojej ocenie wystarczająco dyskutowany. Brakuje np. szerszego odniesienia się autorów, do faktu, że do badania rekrutowano tylko pacjentów, którzy zdecydowali się na intensywne leczenie terapeutyczne uzależnienia od alkoholu w ramach 8 tygodniowego programu terapeutycznego w całodobowym oddziale szpitalnym. Uzasadnia to przypuszczenie, że nawarstwienie różnych czynników psychologicznych może być w tej grupie wyższe niż w ogólnej populacji osób uzależnionych od alkoholu.

Praca doktorska jako całość jest przygotowana starannie. Tekst zarówno w j. angielskim jak i w j. polskim jest przyjazny w odbiorze. Staranne streszczenia i podsumowanie utrwalają czytelnikowi w pamięci najważniejsze wnioski z pracy. Są one następujące:

1. U osób uzależnionych od alkoholu doświadczenie przemocy emocjonalnej w dzieciństwie ma istotny związek z większym nasileniem lęku, gorszą regulacją emocji i gorszą tolerancją bólu.
2. U osób uzależnionych od alkoholu lęk i zaburzenia regulacji emocji są mediatorami zależności pomiędzy doświadczeniem przemocy emocjonalnej w dzieciństwie a gorszą tolerancją bólu.

3. Większa trudność w opisywaniu własnych emocji (aleksytymia) wiąże się z gorszym rozpoznawaniem negatywnych stanów psychicznych innych osób w grupie osób zdrowych, ale nie w grupie osób uzależnionych od alkoholu.
4. U osób zdrowych, ale nie w grupie osób uzależnionych od alkoholu, aleksytymia jest mediatorem zależności między doświadczeniem traumy dziecięcej a gorszym rozpoznawaniem negatywnych stanów psychicznych innych osób.

Podsumowując przedstawiona przez lek Justynę Zaorską praca doktorska w formie spójnego tematycznie cyklu trzech artykułów dotyczy oryginalnych i trafnie wybranych problemów badawczych. Praca doktorska wskazuje, że Doktorantka potrafi poprawnie formułować cele badawcze, poznała metodologię badań naukowych i sprawnie posługuje się standaryzowanymi metodami do oceny stanu psychicznego oraz funkcji związanych ze zdrowiem psychicznym, potrafi wykonać złożone oceny statystyczne oraz właściwie przedstawia i interpretuje wyniki, wykorzystując źródła literaturowe.

Na podstawie wykonanej oceny stwierdzam, że przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska spełnia warunki określone w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Na tej podstawie mam zaszczyt przedłożyć Radzie Dyscypliny Nauk Medycznych Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego wniosek o dopuszczenie lek Justyny Zaorskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Kierownik Oddziału Dziennego
III Kliniki Psychiatrycznej IPiN

Prof. dr hab. n. med. i n. prof. dr hab. n. med. Adam Michniak
specjalista psychiatry
Zastępca Kierownika III Kliniki Psychiatrycznej
Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie